

Прва национална стратегија за квалитет ваздуха, односно национални Програм заштите ваздуха заједно са Акционим планом су у припреми.

Овај програм заснива се на три стуба:

- смањење емисија загађујућих материја (максималне националне емисије – Директива NEC);
- побољшање квалитета ваздуха (без прекорачења граничних вредности);
- смањење утицаја загађења ваздуха на здравље људи.

Програм заштите ваздуха дефинише циљеве квалитета ваздуха и мере за њихово постизање.

Он је основа за даљи развој и усвајање прописа којима се регулише област заштите ваздуха.

ИПА пројекат „ЕУ за бољу животну средину“ такође помаже Србији у изради специфичних планова за спровођење директива о квалитету ваздуха, максималним националним емисијама, садржају сумпора, квалитету горива и о испарљивим органским једињењима у бензину (фазе I и II складиштења и транспорта бензина), према којима ће се даље усмеравати спровођење захтева ЕУ, с циљем обезбеђивања чистог ваздуха и здраве животне средине.

Загађење ваздуха не познаје границе. Спровођење ЕУ регулативе за заштиту ваздуха даје основу за заједничко деловање. Ово је најефикаснији начин за обезбеђивање здраве животне средине у Србији и у региону, јер борба против загађења ваздуха даје најефикасније резултате сарадњом најпре на локалном и регионалном нивоу, а затим и на глобалном.

**#euzatebe #euzaboljuzivotnusredinu
#euforbetterenvironment**

Све активности пројекта ЕУ ЗА БОЉУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ могу се наћи и пратити на платформи www.euzatebe.rs, где такође можете пронаћи детаљне информације о документима у припреми, промотивним догађајима и свим осталим догађајима везаним за животну средину које пројекат подржава у сарадњи са ресорним министарствима и ЕУ инфо центром.

“Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржај ове публикације искључиво је одговорно Министарство заштите животне средине и фирма Expertise Advisors у конзорцијуму са CITERA, Ineris и Alternative Consulting, и та садржина нипошто не изражава званичне ставове Европске уније.“

ЕУ подржава Србију да постигне сопствене циљеве у погледу заштите животне средине и постепено их подиже на нивое ЕУ. У последњих 12 година, Србија је примила преко 8 милијарди евра финансијске помоћи само из буџета ЕУ, укључујући 3,3 милијарде ЕУР бесповратних средстава, што је ЕУ учинило далеко највећим донатором у Србији. ЕУ је до сада у овај сектор у Србији уложила преко 600 милиона евра.

Република Србија
Министарство финансија
Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније
Сремска 3-511000 Београд
Република Србија
Тел: +381 11 2021 362
Е-маил: cfcu.kontakt@mfin.gov.rs
www.cfcu.gov.rs

Република Србија
Министарство заштите животне средине
Омладинских бригада 1
11070 Београд
Република Србија
Тел: +381 11 3120 051
www.ekologija.gov.rs

Делегација Европске уније у Републици Србији
Зграда Авенија 19а
Владимира Поповића 40 / В
Република Србија
Тел: +381 11 3083200
Факс: +381 11 3083201
Е-пошта: delegation-serbia@eeas.europa.eu
www.europa.rs

Извори:

Министарство заштите животне средине Републике Србије,
Агенција за заштиту животне средине
Светска организација за природу (WWF Србија)
Светска здравствена организација
Европска агенција за заштиту животне средине
ЕУ Делегација у Србији – Подаци за јавност из 2019. године
National Geographic

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније

Пројекат финансира
Европска унија

#EU ЗА ТЕБЕ

ekologija.gov.rs | cfcu.gov.rs | europa.rs

ЕУ ЗА БОЉУ
ЖИВОТНУ
СРЕДИНУ

Чист ваздух је један од предуслова за здравље и благостање људи. Загађење ваздуха настаје пре свега као последица све већег развоја технике и технологије, а посебно индустрије и енергетике. **Загађеност ваздуха највише утиче на становнике великих градова и индустријских центара.** У Европи више од две трећине становника живи у градовима и константно је изложено загађењу које је често изван граница које се препоручују законима али и оних граница које препоручују институције попут Светске здравствене организације.

Каква је ситуација у Србији? Како се борити против загађења ваздуха, какви су подаци, како ситуација може да се поправи и шта Србија и ЕУ заједно раде у овој области?

ШТА ИЗАЗИВА ЗАГАЂЕЊЕ ВАЗДУХА?

Када кажемо да је ваздух загађен то значи да се у њему налазе концентрације чврстих честица и гасова које имају штетне ефекте по здравље људи и животну средину у целини. То осећамо, а нажалост често и видимо голим оком када ваздух испуне високе концентрације штетних гасова и прашине непријатних мириса са штетним ефектом.

Загађујуће материје у ваздуху могу бити многобројне. Штетне материје са највећим утицајем на здравље и животну средину прате се кроз национални програм мониторинга ваздуха, успостављен у складу са транспонованим прописима ЕУ. То се нарочито односи на суспендоване честице (PM₁₀ и PM_{2,5}¹), азотдиоксид (NO_x), приземни озон (O₃)², сумпор диоксид (SO₂) и угљен моноксид (CO).

Систем за праћење квалитета ваздуха у Републици Србији показује да концентрација штетних материја у ваздуху често премашује прописане граничне вредности за квалитет ваздуха.

ГЛАВНИ ИЗВОРИ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА У СРБИЈИ укључују **сектор енергетике** (термоелектране, електране, топлане, грејање стамбених зграда и појединачних домаћинстава), **сектор саобраћаја** (застарео возни парк – просечна старост возила у Србији је 17 година), **одлагалишта отпада и индустријске активности** (рафинерије нафте, хемијска индустрија, рударство и металургија и грађевински сектор). Годишњи извештај Републике Србије о квалитету ваздуха наводи прекомерно загађен ваздух (ваздух III категорије) током 2019. године у агломерацијама Београд, Ниш, Смедерево, Косјерић, Панчево, Нови Сад, Ужице и

¹ Суспендоване честице промера мањег од 10, односно 2,5 микрона
² Секундарна загађујућа материја која настаје у фотохемијској реакцији између оксида азота (NO_x) и испарљивих органских једињења (VOC) у присуству сунчеве светлости

Бор³. Током 2019. године прекомерно загађен ваздух је био и на територијама градова Ваљево, Краљево, Суботица, Пожаревац, Зајечара и општине Беочина.

Шта се тачно десило и шта се дешава када имамо овакве податке, посебно у јесењем и зимском периоду? Почетком грејне сезоне и укључењем **малих топлана и индивидуалних ложишта**, као

На територији Западног Балкана се налази 16 термоелектрана на угља, које представљају један од највећих загађивача ваздуха. Емисије CO₂ и PM_{2,5} из тих термоелектрана у 2017. години су биле скоро једнако високе као емисије из других 250 термоелектрана на угља у ЕУ.

и због стабилних атмосферских услова, загађење ваздуха је у великој мери порасло у неколико градова у последњим месецима 2019. и у јануару 2020. године. Прекорачење дневних вредности суспендованих честица PM₁₀ (50 µg/m³) током 2019. године забележене су на великом броју мерних места, а највише у Београду, Ваљево, Смедереву и Ужицу.

Највеће дневне концентрације PM₁₀ током 2019. измерене су у Зајечару 515 µg/m³ и Краљевоу 347 µg/m³.⁴

УТИЦАЈ НА ЗДРАВЉЕ – КОЈЕ СУ ПОСЛЕДИЦЕ?

Неколико хиљада људи у Републици Србији превремено премине услед излагања загађењу ваздуха, показују прорачуни међународних организација⁵.

Загађење ваздуха на много начина утиче на здравље људи, и то краткорочно и дугорочно. Излагање загађеном ваздуху у вези је са повећаном стопом смртности и оболевања, нарочито са кардиоваскуларним и респираторним болестима.

Загађење ваздуха је и питање друштвене неједнакости и социјалне правде: осетљива популација – као што су деца, старије особе и чланови домаћинства са нижим примацима и ограниченим приступом здравственој заштити – подложнији су неповољним утицајима.

Процењује се да око 2,5 милиона грађана (односно 1/3 становништва Србије) живи у подручјима у којима нивои загађења ваздуха прелазе граничне вредности које су утврђене

³ У свим од наведених агломерација ваздух је био прекомерно загађен услед високе концентрације PM₁₀ и(или) PM_{2,5} честица, са изузетком Бора, који је сврстан у градове у највишој категорији загађења услед прекомерне концентрације сумпор-диоксида (SO₂).

⁴ Агенција за заштиту животне средине, Годишњи извештај Републике Србије о квалитету ваздуха, 2019.

⁵ Процене се разликују у зависности од коришћене методологије: процене СЗО могу се потражити на https://serbia.un.org/sites/default/files/2019-10/Health-impact-pollution-Serbia_0.pdf, док су подаци Европске агенције за животну средину доступни на <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2020-report>

кроз домаће и ЕУ прописе. Према проценама, загађење ваздуха је 2016. године Србију коштало 1,68 милијарди евра.⁶

ШТА СВЕ МОЖЕМО ДА УРАДИМО И КАКО СМАЊИТИ ЗАГАЂЕЊЕ?

Решења:

- **у сектору производње енергије** – повећана примена најбољих доступних техника за смањење емисија, као и употреба горива ниске емисије и обновљивих извора енергије без ложишта, као што су енергија сунца, ветра и воде; истовремена производња топлотне и електричне енергије; повећање расподељене производње енергије (нпр. кроз мини-мреже и соларне панеле на крововима);
- **у сектору енергетике** – обезбеђивање приступа чистој енергији за грејање у домаћинствима по приступачној цени; развој уређаја који испуњавају последње захтеве еко-дизајна;
- **у индустрији** – примена најбољих доступних техника и промоција иновација;
- **у саобраћају** – прелазак на чисте начине производње енергије; приоритизација јавног превоза у градским подручјима, пешачких и бициклических мрежа и градске железничке мреже; прелазак на чистија теретна возила на дизел и нискоемисиона возила и горива;
- **у сектору урбанизма** – побољшање енергетске ефикасности у зградама; енергетски ефикасни градови; пажљиво планирање инфраструктуре, као што су школе, вртићи и болнице;
- **у сектору управљања комуналним и отпадом из пољопривреде** – увођење стратегија за смањење стварања отпада, одвајање, рециклажа и поновна употреба; побољшање метода у управљању биолошким отпадом; у случају спаљивања отпада - примена најбољих доступних технологија и филтера, уз строгу контролу емисија штетних гасова;
- **у сектору пољопривреде** – примена најбоље праксе за смањење емисија из коришћења хемијских и органских ђубрива и из узгоја говеда и других животиња;

КАКО ЕУ ПОМАЖЕ СРБИЈИ?

Европска унија је највећи партнер Србије у заштити животне средине. Преко 600 милиона⁷ евра је донирано или инвестирано у последњих 20 година од стране Европске уније и Републике Србије за бољу заштиту животне средине.

⁶ Европска Комисија, Статус загађујућих материја у ваздуху и гасова са ефектом стаклене баште на Западном Балкану, 2020. (https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC118679/air_qualityghg_western_balkans_online.pdf)

⁷ ЕУ је инвестирала 404 милиона евра а Србија 196 милиона евра, детаљне информације на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/serbia_en